
ARUTLUS**20 punkti**

Valige üks teema ja kirjutage selle põhjal arutus. Arutluse soovitatav pikkus on üks kuni kaks A4 lehekülge (ligikaudu 200–400 sõna).

1. Rahvastikurände negatiivsed ja positiivsed tagajärjed lähte- ja sihtkohariigile
2. Osavõtt valimistest – õigus või kohustus?
3. Sotsiaalne tõrjutus – kas paratamatus tänapäeva ühiskonnas?
4. Eesti e-riigi tugevus ja nõrkus
5. Tarbimise mõju globaalsel tasandil
6. Muutuvad väärtused muutuvus ühiskonnas

ÜLESANDED**80 punkti**

I Nüüdisühiskond (10 p)**1. Rahvastiku struktuur 6 p**

Esialgsel hinnangul oli 1. jaanuaril 2008 Eesti arvestuslik rahvaarv 1 340 600, teatab statistikaamet. Suurenenud sündide arvu tõttu mullu aeglustus rahvaarvu vähenemine.

2007. aastal oli registreeritud surmade ja sündide arvu vahe ligikaudu 1800 ning rahvaarv vähenes loomuliku iibe tõttu 0,13% (2006. aastal 0,2%). Loomulik iive jäi negatiivseks ehk surmasid oli endiselt sündidest rohkem.

2007. aastal registreeriti 864 sündi rohkem, kui neid oli aasta varem. Kokku registreeriti mullu perekonnaseisuametites 15741 elussündi. Surmajuhtumeid oli 17548 ja varasema aastaga võrreldes suurenes nende arv 232 võrra. /.../

Allikas: Statistikaamet. Pressiteade nr 9, 23.01.2008

1. Mis teadusala uurib rahvastiku struktuuri, rahvaarvu suurenemist ja vähenemist ning rändeid?

1 p

2. Täitke tabel teksti põhjal. 1 p

Eesti 2007. a	Statistilised näitajad
1. Rahvaarv	1 342 409
2. Sündide arv	
3. Surmade arv	
4. Loomulik iive	

3. Sõnastage teksti ja tabeli andmete põhjal üks positiivne ja üks negatiivne loomuliku iive tendents Eestis 2007. aastal. Kinnitage seda faktiga. 4 p

1) Positiivne tendents: _____

Fakt: _____

2) Negatiivne tendents: _____

Fakt: _____

2. Ühiskonna jätkusuutlikkus 4 p

1. Demograafilise jätkusuutlikkuse seisukohalt on oluline rahvastiku kvaliteet. Mis tunnuste põhjal saab rahvastiku kvaliteeti hinnata? Nimetage kaks. 2 p

1) _____

2) _____

2. Nimetage üks probleem, mis võib ühiskonnas tekkida seoses rahvastiku vananemisega? 1 p

3. Kuidas saab riik leevendada rahvastiku vananemisega seotud probleeme? Tooge üks näide. 1 p

II Ühiskonna valitsemine (18 p)

1. Kõrgeima riigivõimu teostamine Eestis 2 p

Eesti Vabariigi põhiseaduse kohaselt teostab rahvas kõrgeimat riigivõimu hääleõiguslike kodanike kaudu. Nimetage kaks moodust, kuidas saavad Eesti hääleõiguslikud kodanikud teostada kõrgeimat riigivõimu.

1) _____

2) _____

2. Valitsuse toimimine 6 p

Urmas Nemvalts. Postimees, 15.02.2008

1. Vaadake karikatuuri. Mis võivad olla erimeelsuste põhjused valitsuses? Esitage üks objektiivne põhjendus üksmeele puudumise kohta mõningates küsimustes. 1 p

2. Mis on üheparteilise ning mis koalitsioonivalitsuse eelised ja puudused? 4 p

1) Üheparteiline valitsus

Eelis: _____

Puudus: _____

2) Koalitsioonivalitsus

Eelis: _____

Puudus: _____

3. Eesti Vabariigi põhiseadus näeb ette juhud, kus Vabariigi Valitsus astub ametist tagasi. Nimetage need juhud. 1 p

3. Avaliku ja erasektori kõrval on demokraatliku ühiskonna jaoks oluline ka kolmanda sektori ehk kodanikuühiskonna tugevus. 2 p

1. Selgitage kodanikuühiskonna mõistet. 1 p

2. Tooge üks näide kodanikuühenduste kaasamisest riigi valitsemisse. 1 p

4. Valimised 8 p

1. Kui vanalt saab Eesti kodanik kandideerimisõiguse: 4 p

1) kohaliku omavalitsuse volikogude valimistel - _____ -aastaselt

2) Riigikogu valimistel - _____ -aastaselt

3) riigi presidendiks kandideerimisel - _____ -aastaselt

4) Euroopa Parlamendi valimistel - _____ -aastaselt

2. Mida tähendab valimiste regulaarsus Eestis? Vastake ühe näite abil. 1 p

3. Kas Eestis alalise elamisõiguse alusel elav kodakondsuseta isik võib kandideerida Eesti kohalike omavalitsuste volikogude valimistel? 1 p

Jah _____, tingimusel _____

Ei _____

4. Mis valimised toimuvad 2009. aastal Eestis? 2 p

Tähistage õige vastus plussmärgiga (+) ja vale vastus miinusmärgiga (-).

1) presidendivalimised _____

2) kohaliku omavalitsuse volikogude valimised _____

3) Euroopa Parlamendi valimised _____

4) Riigikogu valimised _____

3. osa

III Ühiskonna majandamine (16 p)

1. Registreeritud töötus maakonniti detsembris 2008 8 p

Tööturuameti teatel kasvas registreeritud töötute arv mullu detsembris 2007. aasta sama perioodiga võrreldes 115 protsenti. Aasta lõpu seisuga oli tööturuametis registreeritud 30374 töötut, mis moodustab 4,7 protsenti tööjõust vanuses 16 aastat kuni pensioniiga. /.../ Registreeritud töötus oli kõrgeim Võrumaal: 8,5. Ida-Virumaal oli töötus 8,1, Valgamaal 7,6 ning Põlvamaal 7,1 protsenti. Kõige madalam on töötuse tase Tartumaal - 3,5, Hiiumaal 3,6 ning Harjumaal 3,7 protsenti. /.../

Postimees, 08.01.2009

1. Täitke tabel allika andmete ja kaardi põhjal. Iga õige horisontaalrida annab punkti 6 p

Suurema tööpuudusega maakonnad, alustades kõrgeimast	Maakonna keskus	Nr kaardil
1)		
2)		
3)		

Väiksema tööpuudusega maakonnad, alustades madalaimast	Maakonna keskus	Nr kaardil
1)		
2)		
3)		

2. Tooge välja kaks põhjust, miks mõnes maakonnas on töötus suurem kui riigi keskmine. 2 p

- 1) _____
- 2) _____

2. Maksud 8 p

1. Mis on maksude kehtestamise peamine eesmärk riigi jaoks? 1 p

2. Riiklikud ja kohalikud maksud 2 p

Paigutage maksud numbrite järgi õigesse lahtrisse: 1 – aktsiisid, 2 – mootorsõidukimaks, 3 – tulumaks, 4 – parkimistasu, 5 – käibemaks, 6 – sotsiaalmaks.

Riiklikud maksud (nr)	Kohalikud maksud (nr)

3. Kuidas nimetatakse Eestis kehtivat tulumaksusüsteemi? Iseloomustage selle süsteemi maksustamispõhimõtet. 2 p

1) Maksusüsteem: _____

2) Maksustamise põhimõte: _____

4. Mis on ümbrikupalk? 1 p

5. Põhjendage kahe argumendiga, miks on ümbrikupalga saamine lõppkokkuvõttes kahjulik ümbrikupalga saajale endale. 2 p

1) _____

2) _____

IV Indiviid ühiskonnas (16 p)

1. Sooline võrdõiguslikkus 6 p

Eesti Vabariik ühines ÜRO konventsiooniga naiste diskrimineerimise kõigi vormide kaotamise kohta 26. septembril 1991. Konventsiooni eesmärk on tagada võrdõiguslikkuse ja inimväärikuse põhimõtte austamine ning naiste ja meeste võrdne osalemine oma riigi poliitilises, ühiskondlikus, majandus- ja kultuurielus. Euroopa sotsiaalharta, millega Eesti on ühinenud, sätestab mees- ja naistöötajate õiguse saada võrdse töö eest võrdset tasu.

1. Mis sätteid naiste ja meeste soolisest võrdõiguslikkusest leiab Eesti Vabariigi põhiseadusest? Tooge üks näide koos paragrahvi numbriga. 1 p

§ _____

Näide: _____

2. Tooge näide rahvusvaheliste organisatsioonide õigusaktidest, millega tagatakse soolise võrdõiguslikkuse täitmine Eestis. 2 p

Akti nimetamine koos näitega annab punkti.

1) ÜRO

Õigusakt: _____

Näide: _____

2) Euroopa Liit / Euroopa Nõukogu

Õigusakt: _____

Näide: _____

3. Kas teie arvates on Eestis rakendunud võrdse töö eest võrdse tasustamise põhimõte? Esitage oma seisukoht ja põhjendage seda. 1 p

On rakendunud ____

Ei ole rakendunud ____

Põhjendus: _____

4. Poliitilised õigused laienevad vanusest sõltuvalt. Loetlege, millised poliitilised õigused saab Eesti kodanik: 2 p

18-aastaselt _____

21-aastaselt _____

2. Sotsiaalpoliitika 3 p

1. Nimetage kaks sotsiaalset probleemi, mis iseloomustavad tänapäeva Eesti ühiskonda. 2 p

1) _____

2) _____

2. Kuidas saab Eesti riik sotsiaalsete probleemide lahendamisele kaasa aidata? Tooge ühe teie esitatud probleemi võimaliku lahenduse kohta näide. 1 p

3. Laenud 7 p

Urmas Nemvalts. Postimees, 08.05.2008

1. Mis on karikatuuril kujutatud olukorra põhjus? 1 p

2. Kas riik peaks teie arvates toetama majandusraskustesse sattunud eraisikut? Märkige oma seisukoht ristiga ja põhjendage. 1 p

Jah, riik peaks toetama _____ Ei, riik ei peaks toetama _____

Põhjendus: _____

3. Millal on laenuvõtmine õigustatud ja millal mitte? Selgitage mõlemat seisukohta ühe näitega. 2 p

1) Laenuvõtmine on õigustatud: _____

2) Laenuvõtmine ei ole õigustatud: _____

4. Mis on laenu käendamise riskid? Tooge üks näide. 1 p

5. Avage mõistete sisu: 2 p

1) laenuintress - _____

2) inflatsioon - _____

4. osa

V Kaasaja maailma mitmepalgelisus (10 p)

1. Globaalprobleemid 10 p

„Maailmapanga juht Zoellick kutsus arenenud riike üles täitma kiiresti 500 miljoni dollari suurust tühimikku ÜRO kureeritavas maailma toiduprogrammis, et leevendada vaeste riikide olukorda ning abistada väikepõllumehi.”

Postimees, 15. aprill 2008

1. Millist globaalprobleemi kajastab ajalehes avaldatud tekst? 1 p

2. Mis on eelpooltoodud probleemi peamised põhjused? Nimetage kaks. 2 p

1) _____

2) _____

3. Kuidas saaksid arenenud riigid seda probleemi leevendada? Nimetage üks võimalus. 1 p

4. Millisele nüüdisaja probleemile juhib plakat tähelepanu? 1 p

Autovaba päev 22. september

<http://www.vincentfung.ca/wordpress/wp-content/uploads/worldcarfreedays.jpg>

5. Kas tegemist on globaalse probleemiga? Põhjendage. 1 p

Jah _____ Ei _____

Põhjendus: _____

6. Mida on võimalik demokraatlikus ühiskonnas riigi- või omavalitsusorganitel teha mootorsõidukite arvu piiramiseks linnaliikluses? Tooge kaks näidet. 2 p

- 1) _____

- 2) _____

7. Kas tuleks ära keelata reklaam, mis pakub kaupa, mille kasutamine saastab ja hävitab inimkonna püsimajäämiseks vajalikku keskkonda? Leidke mõlema seisukoha kaitseks üks argument. 2 p

Jah. Põhjendus: _____

Ei. Põhjendus: _____

VI Rahvusvaheline suhtlemine (10 p)

1. Euroopa Liit 1 p

Euroopa Liidu liikmesriigid delegeerivad osa oma otsustusõigusest Euroopa Liidu vastavatele institutsioonidele. Euroopa Liidu otsustus- ja kaasotsustusprotsess hõlmab kolme põhilist institutsiooni.

Nimetage need institutsioonid.

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

2. Tänapäeva maailm ja julgeolek. Küberterrorism 4 p

Küberrünnakuid tuleb teadvustada tegeliku, aktuaalse ja ülisuure ohuna demokraatlikele riikidele ja rahvastele. Küberjulgeolek peab kujunema NATO ja Euroopa Liidu tiheda koostöö prioriteediks.

Ene Ergma. Küberjulgeolekule teed rajades. Riigikogu Toimetised, 15, 2007

1. Mis on küberterrorism? 1 p

2. Miks peavad riigid ja rahvusvahelised organisatsioonid (nt NATO, EL) ühendama jõud võitluseks küberterrorismiga? Põhjendage. 1 p

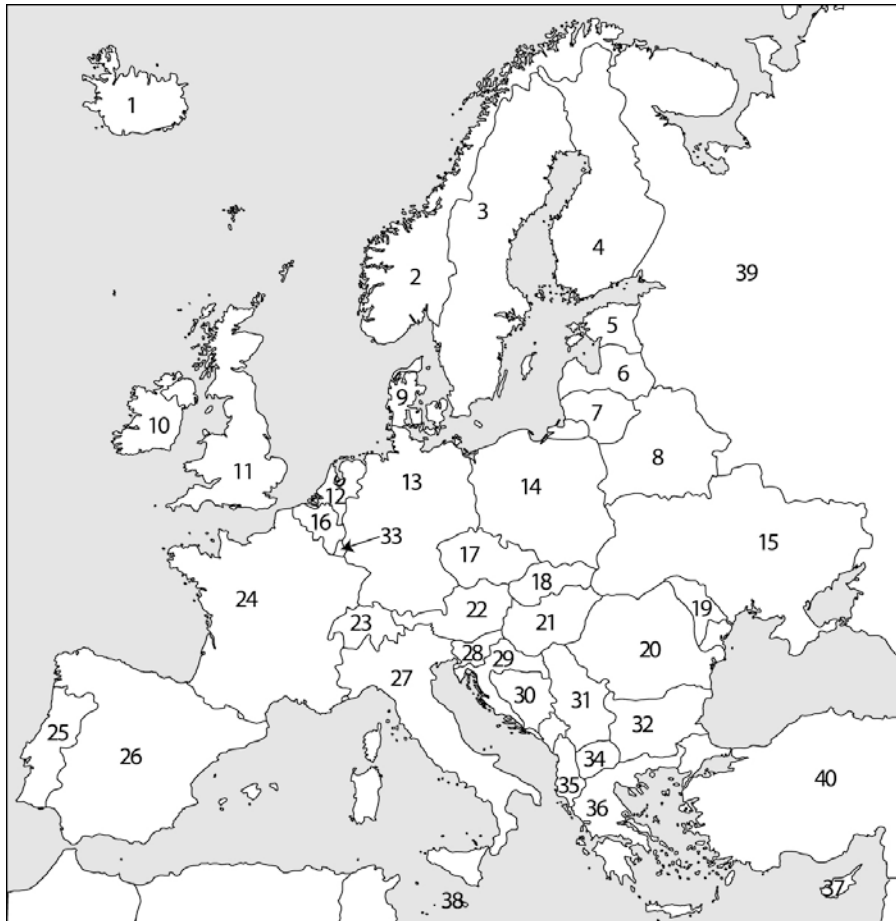
3. Mis ohtu kujutab riigile tema vastu suunatud küberrünnak? Tooge kaks näidet. 2 p

- 1) _____

2) _____

3. NATO 5 p

Leidke loetelust **viis** NATO liikmesriiki. Kirjutage **ainult** nende riikide järele tabelisse vastav number kaardilt. 5 p

Riik	Eesti	Rootsi	Iirimaa	Norra	Šveits
Number kaardil					

Riik	Saksamaa	Valgevene	Island	Türgi	Soome
Number kaardil					